

Сухий Дмитро Володимирович,

аспірант, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Прометівська, 2, e-mail: d.sukhyi@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0001-1275-9773>

Sukhyi Dmytro Volodymyrovych,

PhD student in public administration, Interregional Academy of personnel management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., e-mail: d.sukhyi@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0001-1275-9773>

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. Мета роботи. Метою даної статті є аналіз трансформаційних змін в Україні в умовах війни, що відбуваються в економічних, політичних та гуманітарних аспектах, таких як освіта, наука, культура і мистецтво, релігія.

Методологія. У дослідженні використовуються сучасні українські наукові роботи для аналізу економічних, фінансових, інтелектуальних та психологічних передумов відбудови економіки України. Аналізуються трансформації внутрішньої та зовнішньої політики, соціальної сфери та гуманітарних аспектів через методи контент-аналізу, порівняння та системного підходу.

Наукова новизна. Наукова новизна роботи полягає в комплексному підході до вивчення трансформаційних процесів в умовах війни в Україні. Дослідження охоплює не тільки економічні та політичні аспекти, але й гуманітарні, що включають освіту, науку, культуру, мистецтво і релігію. Визначені нові підходи до відбудови економіки, інтеграції з Європейським союзом та покращення соціальних умов для постраждалих від війни.

Висновки. У статті висвітлено наступні основні висновки.

1. Економічні та фінансові передумови відбудови: Враховуючи внутрішні потреби та зовнішній попит, важливою є розробка нових механізмів для швидкого відновлення економіки.

2. Політичні трансформації: Зміни в політиці передбачають створення надійних механізмів безпеки, реалізацію стратегічного курсу інтеграції з ЄС, активну участь у європейських та світових геоекономічних і геополітичних процесах.

3. Соціальна сфера: Запропоновано розробку ефективних механізмів підтримки постраждалих сімей, учасників бойових дій, дітей-сиріт, а також підтримку осіб з низькими доходами через субсидії та підвищення мінімальних пенсій.

4. Освіта і наука: Необхідна інтеграція стандартів та інституційних механізмів ЄС в освітню систему, а також співпраця академічної та університетської науки для досягнення наукових результатів європейського і світового рівня.

5. Культура і мистецтво: Інформаційна політика, яка пропагує звичаї народу України у війні, є важливим інструментом культурної політики.

6. Релігія: Аналіз трансформацій у релігійній сфері в контексті війни та післявоєнного відновлення.

Таким чином, дослідження охоплює широкий спектр трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні під час війни, пропонуючи нові підходи та рішення для відновлення та розвитку країни.

Ключові слова: економічна політика, освіта, наука, культура і мистецтво, релігія.

TRANSFORMATIONAL PROCESSES IN UKRAINE DURING THE WAR

Abstract. Purpose. This article aims to analyze the transformational changes in Ukraine during the war, focusing on economic, political (internal and external factors), and humanitarian aspects, including education, science, culture and art, and religion.

Methodology. The research utilizes studies by modern Ukrainian scientists to analyze the economic, financial, intellectual, and psychological prerequisites for rebuilding Ukraine's economy in optimal terms, considering internal needs and external demand. The methodology includes content analysis, comparative analysis, and a systematic approach to examine the transformations in domestic and foreign policy, social spheres, and humanitarian aspects.

Scientific Novelty. The scientific novelty of this work lies in its comprehensive approach to studying transformational processes in Ukraine during the war. The research covers not only economic and political aspects but also humanitarian ones, including education, science, culture, art, and religion. It identifies new approaches to economic recovery, integration with the European Union, and improving social conditions for those affected by the war.

Conclusions. The article highlights the following key conclusions.

1. Economic and Financial Prerequisites for Recovery: Developing new mechanisms for rapid economic recovery, considering internal needs and external demand.
2. Political Transformations: Changes in policy include creating reliable security mechanisms, implementing a strategic course of EU integration, and active participation in European and global geoeconomic and geopolitical processes.
3. Social Sphere: Proposals for effective mechanisms to support families who have lost members, housing, and other real estate; determining possible privileges and benefits for combat participants and territorial defense members; creating suitable living and social conditions for orphans affected by the war; state support for low-income individuals through subsidies and increasing minimum pensions in line with the living wage.
4. Education and Science: The need to integrate EU standards and institutional mechanisms into the educational system and foster collaboration between academic and university science to achieve European and global scientific results.
5. Culture and Art: Information policy promoting the achievements of the Ukrainian people in the Russian-Ukrainian war as a tool of cultural policy.
6. Religion: Analysis of transformations in the religious sphere in the context of wartime and post-war reconstruction.

Thus, the study encompasses a broad spectrum of transformational processes occurring in Ukraine during the war, offering new approaches and solutions for the country's recovery and development.

Key words: economic policy, education, science, culture and art, religion.

Постановка проблеми. У сучасних умовах боротьби в російсько-українській війні, траєкторії функціонування держави у всіх сферах від економіки до культури зазнають трансформацій, потребують переосмислення підходи до формування та забезпечення розвитку. Впродовж багатьох років, спостерігається зниження ефективності діяльності різних груп стейкхолдерів, є скорочення рівня інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності, потенційних можливостей суб'єктів господарювання, оскільки неможливо спрогнозувати наслідки щоденних атак РФ, як на мирне населення так і на об'єкти інфраструктури; зовнішніх і внутрішніх чинників, регіональних особливостей. Поряд з цим, розроблено і застосовується законодавче забезпечення розвитку

як держави, у цілому, так і різних галузей економіки, зокрема.

Але досі не розглянуто комплексно трансформаційні зміни в Україні в умовах війни в економічних, політичних (внутрішні та зовнішні фактори) та гуманітарних аспектах: освіта, наука, культура і мистецтво, релігія. Залишаються не проаналізовано комплексно у дослідженнях сучасних українських науковців економічні, фінансові, інтелектуальні, психологічні передумови для відбудови економіки в оптимальні терміни з урахуванням внутрішніх потреб та зовнішнього попиту; трансформацію внутрішньої політики та зовнішньої політики та взаємозв'язок надійних механізмів безпеки країни, реалізації стратегічного курсу інтеграції з Європейським союзом, активну участь у європей-

ських та світових гео економічних і геополітичних процесах, пропозиції щодо удосконалення системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проаналізовано у дослідженнях сучасних українських науковців економічні, фінансові, інтелектуальні, психологічні передумови для відбудови економіки в оптимальні терміни з урахуванням внутрішніх потреб та зовнішнього попиту; трансформацію внутрішньої політики та зовнішньої політики, зокрема створення надійних механізмів безпеки країни, реалізації стратегічного курсу інтеграції з Європейським союзом, активну участь у європейських та світових гео економічних і геополітичних процесах, пропозиції щодо удосконалення системи.

Проблематика викликів та загроз, які постали перед Україною в умовах війни, обговорюється у літературі, багатьох форумах міждержавного, дипломатичного та наукових рівнів. Розуміння її глибини і гостроти потребує усвідомлення фундаментальних теоретичних розробок, які стосуються функціонування цивілізацій, та їх зміни, викликів, які виникають перед ними, зокрема, публікації Джозефа Тойнбі Арнольда (1889-1975 рр.), британського історика, філософа, культуролога і соціолога (10). Також, важливими є теоретичні твердження стосовно етнокультурного розподілу цивілізацій, які обґрунтував американський соціолог та політолог Семюел Філіп Хантінгтон у 1993-1996 роках. Саме тому, в контексті сучасних викликів та загроз в Україні, є актуальним положення про мирне співіснування різних економічних та політичних систем, які обґрунтував Джон Кеннет Гелбрейт (1908-2006 рр), відомий американський економіст.

Заслужують на увагу публікації із питань Національної безпеки України Пендюри, М. М. та Мурашко, В. С., із питань екологічної безпеки Капелістої І.М.; із питань безпеки наближених до окупованих територій Майстренко, К.М.; Семенець-Орлова, І.А.; Щур, Н. О. (3, 7, 8, 12).

Значимі для аналізу нормативно-правового забезпечення соціальної підтримки та тимчасового захисту в Європейському Союзі в умовах нинішньої геополітичної ситуації, викликів і загроз для країн, роботи Щокіна Р.Г. (2).

Шляхи та перспективи розвитку державного управління, громадянського суспільства, освіти та в сучасних умовах викликів і загроз Україні є у багатьох публікаціях Директора Інституту управління економіки та бізнесу доктора наук з державного управління, професора Семенець-Орлової, І.А. (6).

Слід також зазначити внесок у вивчення викликів і загроз в Україні і науковими заходами:

Всеукраїнською міждисциплінарною науково-практичною конференцією «Трансформаційні процеси в умовах війни та післявоєнного періоду» (м. Чернігів, 10 червня 2022 року). (8)

Міжнародною науковою конференцією «Трансформаційні процеси в Україні після російсько-української війни: міждисциплінарні оцінки», 24-25 листопада 2022 р.

Круглого столу «Гарантування безпеки життєдіяльності населення в умовах воєнного стану», (23 Грудня 2022, Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом) (11).

Метою статті є аналіз трансформаційних змін в Україні в умовах війни в економічних, політичних (внутрішні та зовнішні фактори) та гуманітарних аспектах: освіта, наука, культура і мистецтво, релігія.

Виклад матеріалу. Станом на грудень 2023 р держава-агресор окупувала 109 тис. кв. км території України, при цьому ЗСУ звільнили з початку повномасштабного вторгнення близько 39 тис. кв. км. Тобто частково окуповані п'ять областей України та АР Крим:

- Луганська (26,3 тис. кв. км, або 98% території);
- Запорізька (19,6 тис. кв. км, або 73%);
- Херсонська (20,5 тис. кв. км, або 72%);
- Донецька (15,07 тис. кв. км, або 57%);
- Харківська (603 кв. км, або 2%).

Під повним контролем росії поки український півострів Крим – це 26,9 тис. кв. км території. А також, частково окупована територія Миколаївської області – Кінбурнська коса, яка відноситься до Миколаївського району (10).

Все це в комплексі негативно впливає на всі сучасні трансформації, які відбуваються в Україні в умовах війни в економічних, політичних (внутрішні та зовнішні фактори) та гуманітарних аспектах: освіта, наука, культура і мистецтво, релігія потребують комплексного аналізу та переосмислення (1).

Залишаються не проаналізованими комплексно у дослідженнях сучасних українських науковців економічні, фінансові, інтелектуальні, психологічні передумови для відбудови економіки в оптимальні терміни з урахуванням внутрішніх потреб та зовнішнього попиту; трансформацію внутрішньої політики та зовнішньої політики та взаємозв'язок надійних механізмів безпеки країни, реалізації стратегічного курсу інтеграції з Європейським союзом, активну участь у європейських та світових гео економіч-

них і геополітичних процесах, пропозиції щодо удосконалення системи.

Варто зазначити, що трансформації джерел загроз – в сучасних умовах вони походять більш ніж з одного джерела, мають складну та комплексну дію, будь-який чинник економічного розвитку може бути перетворений на інструмент та джерело загроз, а сфера економічних відносин перетворена на операційний простір реалізації агресії посилення дії неекономічних чинників на економічну сферу суспільних відносин, насамперед військово-політичних, медичних, екологічних, кліматичних, інформаційних; посилення транскордонних загроз військового та гуманітарного характеру – міграція, торгівля людьми тощо.

Відновлення економіки на сучасній техніко-технологічній та інформаційно-цифровій базі потребує створення фінансових, економічних, інтелектуальних, психологічних передумов для відбудови економіки в оптимальні терміни з урахуванням потреб внутрішнього та попиту зовнішнього на товари та послуги вітчизняного виробництва. Залишається актуальним питання розробки короткострокової програми післявоєнної відбудови економіки за інституційними механізмами, із зазначенням прогнозованих термінів, необхідним фінансуванням.

Метою проактивної державної політики у сфері економічної безпеки має стати вдосконалення ідентифікації основних викликів та загроз економічній безпеці держави, що мають враховуватись під час вироблення рішень економічної політики, та створення умов для забезпечення досягнення національних економічних інтересів в умовах постійно високого рівня ризиків та невизначеності. Подальша робота має спрямовуватись на забезпечення постійного моніторингу викликів та загроз, які можуть мати вплив на оцінку стану економічної безпеки України та визначені Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року, що затверджена Указом Президента України від 11.08.2021р. №347/2021 (9), з урахуванням нових викликів та загроз для України у 2024 році, зокрема:

- посилення економічної невизначеності внаслідок збройної агресії з боку РФ;
- постійної загрози для цілісності економічного простору;
- внаслідок посилення загроз зупинки та/або фізичного знищення підприємств, руйнування інфраструктури погіршення умов роботи національних підприємств;
- порушення логістичних шляхів;

- прискорення темпів інфляції та зростання цін виробників
- розбалансування фінансової системи
- посилення кіберзагроз для економіки тощо.

Трансформаційні процеси внутрішньої політики мають спрямовуватися на подальше зміцнення згуртованості української нації, єдності, набуття нових рис ментальності громадян, які були продемонстровані під час війни.

Зовнішня політика України нині спрямована на реалізації стратегічного курсу інтеграції із Європейським союзом та на створення надійних дієвих механізмів безпеки країни, активну участь у світових та європейських геоекономічних і геополітичних процесах та на розробку післявоєнної концепції внутрішньої політики та для створення нової парадигми зовнішньої політики.

Щодо соціальної сфери, необхідно створення дієвих механізмів шляхом внесення відповідних змін до законодавства щодо підтримки сімей, які понесли людські втрати, втрати житла, інших об'єктів нерухомості; визначення обсягу пільг і привілеїв учасникам бойових дій, членам територіальної оборони; створення належних побутових і соціальних умов дітям-сиротам, що постраждали внаслідок війни, державна підтримка осіб з низькими доходами шляхом надання субсидій, підвищення рівня мінімальних пенсій у відповідності з прожитковим мінімумом. У процесі економічного відновлення, підвищення загальної факторної продуктивності рівень заробітної плати в Україні повинен досягти рівня країн-сусідів на заході (Польща, Словаччина). Трансформаційний варіант соціальної політики, має стати відповіддю на виклики воєнного часу і післявоєнного відновлення.

Трансформаційні процеси гуманітарної політики відбуваються в освіті, науці, культурі і мистецтві, релігії.

Освіта в Україні в умовах війни, починаючи з періоду COVID-19 та викликів спричинених пандемією, частково була готова до нових методів навчання, цифровізації. Проте, в період війни з'явилися нові безпекові виклики, які створили складності з організацією навчального процесу:

- наявність обладнаних відповідно до санітарних, гігієнічних, безпекових норм бомбосховищ, які здатні вмістити всіх учнів, здобувачів освіти;
- відключення світла та інтернету в наслідок атак по інфраструктурі;
- внутрішня міграція та еміграція, як учнів/здобувачів так і вчителів/викладачів.

Окрім того, в трансформація освітянського простору на всіх рівнях за головними критеріями та показниками має рухатися в сторону стандартів і інституційних механізмів Європейського Союзу.

У сфері науки трансформаційні процеси потребують інституційної перебудови системи Національної академії наук, оптимізації її структури, визначення пріоритетних напрямів, роботи над посиленням прикладного характеру досліджень, розробки відкритих інновацій у галузях, актуальних для потреб держави. Новою актуальності набуває співпраця, інтеграція академічної та університетської науки з метою отримання наукових результатів європейського і світового рівня та, а також імплементації вітчизняної науки у науковий простір ЄС.

У сфері культури та культурної політики з'являються нові виклики і завдання: широка пропаганда в інформаційній політиці звитяг народу України у російсько-українській війні, дієва контрпропагандистська діяльність на інформаційному фронті, розвиток національного відродження та розбудова демократичної суверенної України, відкритість, використання здобутків світової культури, У сфері релігії виникає тенденція переходу осередків московського патріархату до Української православної церкви та продовжується еволюційний процес церковного об'єднання.

Висновки. Перед Україною постали численні загрози і виклики. В основному вони обумовлені російсько-українською війною, глибокою нестабільністю в світі. Виклики та загрози Україні несе та геополітика та геоеконіміка, зокрема, небезпеки перетворення країни із суб'єкта в об'єкт міжнародних відносин. Найбільші виклики і небезпеки постали перед державою у ході української кризи, анексії Криму, гібридної війни на Донбасі, повномасштабного вторгнення РФ 24 лютого 2022р., окупацією частини України, постійні обстріли на атаки, які не обмежуються лінією розмежування. Бойові дії та окупація деяких територій України суттєво знизили економічний потенціал, спричинили трудову міграцію та еміграцію, цим самим, суттєво знизився життєвий рівень людей. Потребують подальших досліджень шляхи забезпечення національних інтересів у сучасних кризових умовах, подолання економічної депресії, шляхів прискорення соціально-економічного розвитку, та методів зміцнення фінансової системи України, розбудови ефективних міжнародно-правових механізмів подолання кризи.

Перед Україною постало питання, як відповісти на виклики і загрози, забезпечення

швидкого економічного зростання, створення потужної системи національної безпеки, армії, оборонно-промислового комплексу, перемоги в російсько-українській війні відновлення територіальної цілісності України, розмінування та повоєнного відновлення територій та інфраструктури які зазнали пошкоджень в наслідок воєнних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: _____

1. <https://novynarnia.com/2023/12/03/u-zsu-nazvaly-ploshhu-okupovanoyi-ta-zvilnenoyi-terytoriyi-ukrayiny-stanom-na-kinecz-oseni/>
2. Shchokin R. et al. Peculiarities of the legal regulation of temporary protection in the european union in the context of the aggressive war of the russian federation against Ukraine. *International Journal for the Semiotics of Law-Revue internationale de Sémiotique juridique*, 2023, 36.2: 667–678.
3. Артюшок К., Верстяк А., Кравчук П., Дорофеев О., Польова О., Капеліста І. Institutional security in relations of ownership of natural resources: state environmental and economic policy and decentralization. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 2023, №6(53), 376–391.
4. Каліна І. І., Завгородня А. А. Основні складові організаційно-економічного механізму корпоративного управління підприємства в небезпечних умовах. *Економічний простір*, 2022, 181: 105–109.
5. Круглий стіл «Гарантування безпеки життєдіяльності населення в умовах воєнного стану», (23 Грудня 2022, Київ, Міжрегіональна Академія управління персоналом) URL: <https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyyu/novini1/usi-novini1/kruglij-stil-garantuvannya-bezpeki-zhittediyalnosti-naselennya-v-umovah-voennogo-stanu-nniueb.html>
6. Майстренко К. М., Семенець-Орлова І., Щур Н. О. Проблеми реінтеграції населення (забезпечення безпеки та контекст протидії контрабанді на територіях, наближених до тимчасово окупованих). *Публічне урядування*, 2022, 5 (33): 45–50.
7. Мурашко В. С. Сучасні процеси трансформації викликів та загроз національній безпеці країн-членів ЄС. *Науковий вісник: Державне управління*, 2020, №1 (3), 140–152.
8. Пендора М. М. «Національна безпека України в контексті сучасних європейських геополітичних трансформацій». К.: Київ. Нац. унів. Внутр. справ 2006.
9. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, що затверджена Указом Президента України від 11.08.2021р. №347/2021,
10. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. А. Дж. Тойнбі. К.: Основи, 2004. 615 с
11. Трансформаційні процеси в умовах війни та післявоєнного періоду. Збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 10 червня 2022 року).

Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2022. с. 375.

12. Щур Н. О.. Становлення громадянського суспільства в контексті сучасних викликів суспільного розвитку. Інвестиції: практика та досвід, 2020, 17-18, 96–104.

REFERENCES:

1. <https://novynarnia.com/2023/12/03/u-zsu-nazvaly-ploshhu-okupovanoi-ta-zvilnenoyi-terytoriyi-ukrayiny-stanom-na-kinecz-oseni/> Text [in Ukrainian].
2. Kortukova, T., Kolosovskyi, Y., Korolchuk, O. L., Shchokin, R., & Volkov, A. S. (2023). Peculiarities of the legal regulation of temporary protection in the european union in the context of the aggressive war of the russian federation against Ukraine. *International Journal for the Semiotics of Law-Revue internationale de Sémiotique juridique*, 36(2), pp667–678.
3. Artyushok, K., Verstiak, A., Kravchuk, P., Dorofeyev, O., Polova, O., Kapelista, I. Institutional security in relations of ownership of natural resources: state environmental and economic policy and decentralization . *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 2023, 6(53), Pp. 376–391. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.6.53.2023.4233>
4. Kalina, I. I., & Zavorodnia, A. A. (2022). Osnovni skladovi orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu korporatyvnoho upravlinnya pidpnyemstva v nebezpekovykh umovakh. [The main components of the organizational and economic mechanism of corporate management of the enterprise in hazardous conditions.] *Ekonomichnyy prostir [Economic space]*, (181), pp105–109. Text [in Ukrainian].
5. Guaranteeing the safety of life activities of the population in the conditions of martial law, (December 23, 2022, Kyiv, Interregional Academy of Personnel Management,) Retrieved from: <https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/novini1/usi-novini1/kruglij-stil-garantuvannya-bezpeki-zhittediyalnosti-naselennya-v-umovah-voennogo-stanu-nniueb.html> Text [in Ukrainian].
6. Maistrenko, K. M., Semenets-Orlova, I., & Shchur, N. O. (2022). Problemy reintehratsiyi naselennya (zabezpechennya bezpeky ta kontekst protydiy kontrabandi na terytoriyakh, nablyzhenykh do tymchasovo okupovanykh). [Problems of population reintegration (ensuring security and the context of combating smuggling in the territories close to the temporarily occupied ones)] *Publichne uryaduvannya [Public administration]* (5 (33)), pp45–50. Text [in Ukrainian].
7. Murashko, V. S. (2020). Suchasni protsesy transformatsii vyklykiv ta zahroz natsionalni bezpetsi krain-chleniv YeS, [Modern processes of transformation of challenges and threats to the national security of EU member states] *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia -[Scientific Bulletin: State Administration]* №1 (3), pp 140–152.
8. Pendiura, M. M. (2006). Natsionalna bezpeka Ukrainy v konteksti suchasnykh yevropeiskykh heopolitychnykh transformatsii. K.: Kyiv. Nats. univ. Vnutr. sprav. [National security of Ukraine in the context of modern European geopolitical transformations. K.: Kyiv. National Univ. internal affairs] Text [in Ukrainian].
9. Economic Security of Ukraine for the period until 2025, approved by the Decree of the President of Ukraine № 347/2021 11.08.2021p., Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/> Text [in Ukrainian].
10. Toinbi, A. (2004). Dzh. Doslidzhennia istorii.[Study of history] K.: Osnovy, 615 c Text [in Ukrainian].
11. Transformational processes in the war and post-war period. Collection of materials of the All-Ukrainian interdisciplinary scientific and practical conference (Chernihiv, June 10, 2022). Chernihiv: NGO «Scientific and Educational Innovation Center of Social Transformations», 2022. p. 375. Text [in Ukrainian].
12. Shchur, N. O. (2020). Stanovlennia hromadianskoho suspilstva v konteksti suchasnykh vyklykiv suspilnoho rozvytku. [Formation of civil society in the context of modern challenges of social development] *Investytsii: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience]*, (17-18), pp96–104. Text [in Ukrainian].